

Polítiques de drogues que prenen en compte l'atenció als infants i adolescents.

Els infants i adolescents sempre han estat els grans oblidats en la intervenció en drogodependències.

Des de la FCD entenem que cal atendre a aquest col·lectiu des d'una triple vessant:

I. Promoció de salut i Prevenció

De la mateixa manera que qualsevol persona té dret a rebre tractament quan té un problema de drogues, hauríem de poder assegurar el dret a rebre prevenció abans que aquest problema aparegués. Actualment, un gran nombre d'adolescents que cursen estudis secundaris no reben cap tipus d'abordatge preventiu als seus centres educatius ja que aquest abordatge no està assegurat i depèn de la motivació o l'interès del seu tutor, d'un tècnic municipal o d'una entitat. I en el cas de rebre'n, ens podem trobar fàcilment amb una manca clara de recursos que assegurin una bona intervenció. Aquest fet el podríem generalitzar als diferents àmbits de la prevenció: familiar, comunitària, laboral o en l'oci nocturn.

Cal treballar per garantir el dret de comptar amb adults preparats per a l'acompanyament, especialment i en primer terme la pròpia família. La família ha d'estar informada i implicada en l'educació dels fills per a donar respostes adequadament.

És necessari fer un treball preventiu amb perspectiva: comunitària, de reducció de riscos i danys, de gènere, intergeneracional i de participació dels propis infants i joves.

1.1 Reforçar les accions preventives de tipus universal

Entenem que la prevenció universal hauria d'orientar-se a promoure posicions informades, autònomes, crítiques i responsables ja que, més aviat que tard, l'adolescent i jove haurà de decidir com es relaciona amb les drogues, i cal que ho pugui fer d'una manera intel·ligent.

Pensem que caldria comptar amb un model de prevenció universal en l'àmbit educatiu que formi part del currículum educatiu i per tant es garanteixi una cobertura suficient sobre la població més jove, amb programes validats i amb compliment d'estàndards de qualitat.

D'altra banda, la prevenció ha de ser present més enllà del medi educatiu, tenint en compte que molts consums de drogues s'estableixen posterior a l'educació obligatòria. Per això, s'ha d'inserir en altres àmbits d'actuació tenint present aproximacions a diferents nivells (universals, selectives i indicades) per a poder respondre a poblacions amb factors de risc i determinants socials que els situen en situació de major risc en el consum de drogues.

Per tal d'aconseguir-ho no només calen recursos sinó també la necessitat d'ordenar l'àmbit de la prevenció a Catalunya, des del seu finançament fins a les competències i rols de cadascuna de les administracions i entitats del sector i anant més enllà per poder assegurar la qualitat de les seves actuacions.

L'acció preventiva universal es concretaria en les següents propostes:

- ✓ Millorar la cobertura dels programes preventius en centres educatius.
- ✓ Treballar per la implicació dels centres educatius: establir línies de suport, assessorament i informació del professorat per tal siguin facilitadors dels desplegament d'aquests programes.
- ✓ Intensificar els programes preventius al voltant de les edats crítiques, és a dir, les edats d'inici del consum. Es tracta d'atendre els inicis dels consums perquè s'endarrereixi el seu consum abusiu, especialment en el cas de l'alcohol. No serveix únicament un missatge d'abstinència respecte de l'alcohol pels qui ja s'han iniciat de manera experimental i ocasional, cal també incidir en el retràs de les pautes de consum abusiu.
- ✓ El model d'iniciació responsable o de model adult no es dona: s'han de traspasar fórmules d'ús d'alcohol més responsable. Normalment el missatge és que no es begui alcohol i l'adolescent s'inicia en els cercles de relació d'iguals en entorns festius sense un acompanyament adult.
- ✓ Fomentar una posició crítica vers el consum d'alcohol: reforçar les actituds socials contràries al consum d'alcohol a partir d'informació objectiva sobre els seus efectes i les seves conseqüències i facilitar l'adopció de conductes saludables i de protecció.
- ✓ S'ha de conèixer millor aquells adolescents que no consumeixen drogues, i els que encara que en consumeixen no abusen, o els que decideixen deixar-ho i conèixer els seus motius i les seves lògiques. Això també pot servir de referència. No tots els adolescents són iguals ni actuen de igual forma. Aquests són referents sans i crítics que poden promoure més canvis entre iguals.

1.2 Afavorir programes de prevenció selectiva

Tenim el repte fonamental de intensificar actuacions preventives dirigides específicament a determinats grups d'infants i joves especialment vulnerables per diferents factors:

- Infants i adolescents acollits en sistema de protecció
- adolescents que compleixen mesures judicials
- menors estrangers no acompanyats
- famílies que se senten desbordades per contenir i controlar les actuacions dels seus fills i filles
- infants i adolescents amb problemàtiques de salut mental
- adolescents en l'àmbit escolar amb dificultats (PQPI)
- infants i adolescent amb fracàs escolar
- infants i adolescents fills i filles de consumidors

Així mateix, cal dotar d'instruments als professionals per a la identificació d'aquells grups d'infants i adolescent més vulnerables que estan més lluny dels serveis o que en són usuaris de manera més general (per exemple atenció primària de salut, centres educatius, etc.).

D'altra banda, també calen programes de prevenció selectiva per aquells adolescents que tot i no presentar factors de risc psicosocial com els anteriorment citats, tenen com a principal factor de risc el fet d'accedir de manera molt primerenca als espais i dinàmiques pròpies de l'oci nocturn. Els escenaris propis dels joves on es concentren durant les nits del cap de setmana són els escenaris indicats on fer arribar la informació preventiva i de reducció de riscos. Aquests tipus de programes solen incloure el disseny i distribució de material preventiu, així como l'ús de mediadors degudament formats.

1.3 Afavorir programes de prevenció indicada

Entenem la reducció de riscos i danys com a estratègia fonamental i integrada a tots els abordatges preventius i d'atenció en matèria de consum de drogues. Un enfocament de salut pública i de reducció del dany reconeix que el consum lícit o il·lícit de drogues és una realitat i per això s'ha de promoure un treball orientat a minimitzar els efectes perjudicials per a l'individu i per a la societat.

Si ens referim a la intervenció preventiva ens cal incorporar, plenament, la perspectiva preventiva de la reducció de riscos i danys, adquirint així una aproximació més global de la prevenció i realitzar una aproximació preferent sobre col·lectius amb major vulnerabilitat i en situació de risc.

A més, de manera transversal en tots aquests programes cal:

- Activar a la comunitat com espai i agent de canvi.
- Crear alternatives a l'àmbit del temps de lleure.
- Fer treball preventius sobre pantalles.
- Accions de suport en l'àmbit familiar.

II. Abordatge en relació al consum propi per part de menors

Reflexionar a l'actualitat sobre el consum adolescent de drogues ens condueix gairebé i inevitablement a detectar els malestar emocionals entre una part important d'adolescents i joves i per tant ens obliga a reflexionar sobre el paper que manté el consum de drogues com a pràctica de auto-atenció vàlida per a obtenir sensacions gratificants. És molt important conèixer bé quins factors expliquen la diferència entre joves que tenen problemes a conseqüència dels seus consums i els que no, quins són els factors de risc sobre els que incidir i quins són els de protecció per estimular.

Valorem a la família com un factor clau en aquest procés i com a model del consum. Alhora cal un abordatge integral que redueixi els riscos associats a l'ús problemàtic de drogues i altres comportaments de risc entre població adolescent consumidora de drogues o amb problemes associats al consum facilitant la deshabitació. En la intervenció en matèria de dependències també contempla la informació i/o derivació als recursos assistencials disponibles si així ho requereixen.

L'objectiu principal és oferir suports a iniciatives preventives i orientades a la detecció i atenció de grups de joves en medi obert i espais relacionals per a l'adquisició de comportaments saludables i de disminució de riscos associats al consum de drogues.

L'àmbit d'intervenció educativa en aquest abordatge és el carrer, espai natural dels adolescents i joves en risc, espais no formals (espais relacionals i/o d'oci, espais joves, alternatives d'oci a través de l'esport...). Es tracta de programes específics d'atenció que han de estar molt ben connectats i coordinats amb xarxes comunitàries de detecció i contemplar el suport familiar com a marc fonamental en que es desenvolupa el creixement del jove i com agent de socialització primordial.

Possibles accions dirigides a adolescents consumidors/es serien:

AGENTS DE SALUT EN GRUPS D'ADOLESCENTS I MENORS. Aprofitar el potencial de l'educació entre parells per a la prevenció sobre drogues. Implicar joves en la seva salut i en la de companys i companyes.

PREVENCIÓ I DETECCIÓ AMB ADOLESCENTS CONSUMIDORS EN MEDI OBERT. Detectar i intervenir en casos d'usos de risc o problemàtics de drogues. Treballar en medi obert el consum de drogues a diferents nivells de prevenció, àmbit d'intervenció i segons material específic. Derivar a altres serveis possibles casos detectats de risc. Fer difusió entre els/les menors de materials i webs de caràcter informatiu i de reducció de danys sobre drogues.

ACTIVITATS ALTERNATIVES AL CONSUM LÚDIC. Introduir activitats de temps lliure a través de l'esport i música alternatives als espais de festa per relacionar-se. Consolidar vincle positiu entre adolescents propers al consum i educadors de carrer. Donar recolzament a joves amb iniciatives adreçades a organitzar activitats de diferents tipologies.

INFORMACIÓ EN ESPAIS DE FESTA, CONCERTS I FESTA MAJOR. Prevenir usos problemàtics de drogues en espais on són freqüents. Ser un referent en els espais significatius per als joves. Treballar amb joves la prevenció del consum de drogues segons material específic.

INTERVENCIÓ AMB PROFESSIONALS DE L'OCI NOCTURN. Sensibilitzar i capacitar els professionals de l'oci nocturn a la prevenció de drogues.

EDUCACIÓ PER AL CONSUM. Oferir xerrades col·loqui i debats socioeducatius en espais de consum de petit format (clubs). Tractar temes sobre consum responsable des d'una visió socioeducativa. Estem pensant en un espai educatiu annexa però independent del espai de relació i consum del club.

ASSESSORAMENT SOBRE DROGUES PER A JOVES. Oferir pautes educatives, preventives i d'actuació relacionades amb les drogues o amb conductes associades. Crear espais d'orientació i atenció als i les adolescents que presenten conflictes o problemàtiques associades al consum de drogues. Aquest abordatge caldrà que es doni des de serveis i professionals que puguin garantir un espai d'acollida i estil d'atenció flexible i adaptat a les seves necessitats.

ATENCIÓ GRUPAL DE JOVES. Establir canals formals amb els diferents centres de recursos juvenils de la ciutat i treballar aspectes preventius de consum. Espai educatiu i preventiu de referència per abordar el consum de drogues en adolescents, a partir de les seves inquietuds, interessos i necessitats. Permetrà, també, reflexionar sobre els seus hàbits de consum i dissenyar amb les seves aportacions una eina preventiva de caràcter lúdic.

PROGRAMA DE REPARACIÓ. Facilitació de mesura alternativa de tipus educatiu, donant resposta a infraccions administratives d'estupefaents (situacions més lleus i no incloses en la via penal). En casos de no reincidència.

PROGRAMES D'ATENCIÓ ALS ADOLESCENTS AMB PROBLEMES DE CONSUM DE DROGUES des dels centres de salut infantojuvenil (CSMIJ) i els centres d'atenció a drogodependències (CAS). Aquests programes han de ser flexibles respecte al traspàs de serveis donant més importància a la situació clínica i de vinculació al tractament que a l'edat. Dotar de professionals especialitzats en la temàtica perquè donin suport als Centres d'atenció a drogodependències en clau jove: quan es presenten conductes problemàtiques i es requereix d'un abordatge terapèutic de suport per assegurar un procés saludable d'autonomia i integració social.

ACCIONS DE SUPORT EN L'ÀMBIT FAMILIAR: Cal dotar de recursos als adults, en l'àmbit domèstic, referents per incrementar la percepció del risc associat al consum, especialment en el cas del alcohol i alhora oferir suport a la família perquè puguin ajudar als fills i filles a superar els factors de risc vinculats amb el consum de drogues, i a gestionar millor els comportaments conflictius que hi puguin estar associats.

III. Abordatge respecte a menors fills/filles de persones consumidores

Un aspecte sovint oblidat és el de l'afectació que tenen els infants i adolescents per viure en un ambient familiar en que els seus adults referents presenten dificultats pel consum de drogues. Sovint l'atenció s'enfoca vers la persona adulta consumidora sense ampliar la mirada en el nucli familiar on possiblement hi ha convivència amb fills i filles menors.

D'altra banda, criança i drogues és un binomi que no podem plantejar-ho en termes excloents i que hem de superar des de plantejaments inclusius i preventius. L'estigma que suposa ser consumidor/a sumat al rol de ser pare/mare genera un fort rebuig i aïllament social que sovint dificulta el reconeixement del consum i per tant del seu tractament. Des d'una perspectiva de gènere, la dona viu encara amb molta més força el doble estigma: ser dona mare (embarassada i/o amb fills i filles) i dona consumidora. Aquest sentiment de por a l'estigma pot provocar l'evitació d'accedir a serveis de salut, atenció social, en definitiva, a demanar ajuda, deixant molt debilitada la xarxa de suports i posant en una situació de major risc i vulnerabilitat tant a l'infant com per la pròpia dona (i família).

En aquesta línia creiem que amb els pares/mares consumidors/es cal reforçar els programes de suport basats en:

- **Enfoc preventiu**, prioritzant actuacions centrades des de l'inici de l'embaràs i en els primers anys de vida dels infants.
- **Enfoc d'apoderament**, reforçant les competències per poder treballar les dificultats.
- **Enfoc de defensa de drets**, que els infants i adolescents puguin gaudir d'espais segurs pel seu creixement propiciant als adults referents acompanyaments per l'exercici del seu rol.
- **Enfoc ecosistèmic**, intervenim amb la persona tenint en compte els diferents sistemes que l'envolten i les relacions que n'estableix amb tots ells, mirant a la persona des de la seva unitat i complexitat.

Per tant, plantejament la **priorització de:**

- Accions de suport des de l'inici de l'embaràs; per tal d'acompanyar a aquestes famílies en el seu rol, amb programes específics centrats en l'embaràs i primers anys de vida.
- Incloure programes de suport parental de pares i mares consumidors amb fills i filles adolescents. Són programes d'enfortiment familiar: revisió del model d'ingesta dins la família, gestió de límits i normes, i lligams afectius.
- Oferir als infants i adolescents amb adults referents consumidors espais d'escolta i de comprensió per tal que puguin donar significat a la seva vivència. Necessiten entendre, comprendre el que està passant a la família. És important que els/les professionals que atenen a la persona adulta també puguin preguntar-se per les inquietuds, dubtes, pors, pautes relacionals dels fills i filles.